

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

31 augusti 2014

Kära systrar och bröder,

I morgon infaller nyåret i de bysantinska ortodoxa kyrkorna, och Symeon Styliten firas i denna del av kristenheten liksom i vårt eget *Synaxarium*. Mina besök på Symeonsklippan i norra Syrien, där detta egensinniga helgon levde på sin pelare i 38 år, hör till minnets klenoder. Det är en märkvärdig plats. Hit kom människor från hela världen vallfärdande i mitten av 400-talet för att se, och möjligen förunnas ett ord från den gåtfulle gestalten. Omkring pelaren växte efter Symeons död fram ett pilgrimscentrum med katedral, mindre kyrkor och baptisterium av vilka det ännu finns betydande rester kvar.

Symeon Styliten förkroppsligade den definition av munken som formulerades av Evagrius av Pontos i öknen en generation tidigare: "Munk är den som är skild från allt och förenad med allt." När det sägs bör vi komma ihåg att i den monastiska traditionen är munken inte någon annan än den kristne, som inte är någon annan än människan. Munken ger konturer åt det allmänmänskliga. Han förmedlar insikter om mänsklig mognad som är tidlösa och överallt giltiga.

Vad är då Symeons budskap till oss? Bland annat detta: Genom den som gör sig otillgänglig för världen – inte av förakt eller som flykt utan för att göra bönen till huvuduppgift – blir Gud tillgänglig och närvarande i världen.

Förebilder för de tidiga munkarna, och dit hörde Symeon, var framför allt profeterna och martyrerna. En av de största bland dessa firade vi i fredags, Johannes Döparen. När vi hör berättelsen ur evangelierna om hans makabra avrättning, är det svårt att inte dra paralleller till en annan ohygglig halshuggning nyligen, mordet på den amerikanske journalisten James Foley. Han tillfångatogs av den islamistiska terrororganisationen IS i Syrien 2012 och fick aldrig tillåtelse att skriva till sin familj. Men i ett brev som smugglades ut av en frisläppt medfånge skriver Foley till sina närmaste: *I feel you all especially when I pray. I pray for you to stay strong and to believe. I really feel I can touch you even in this darkness when I pray.* Efter att avrättningen blivit känd, sa Foleys far i USA: "Vi finner tröst i vissheten om att James är i Guds händer."

*

"En del av er skall man döda", sa Jesus till sina efterföljare.¹ De skulle alltså inte förvånas eller överrumplas av vad som väntade dem. Och redan en kort tid efter pingsten, när den förste kristne martyren, Stefanos, tas av daga, läser vi: "Den dagen började en svår förföljelse mot församlingen i Jerusalem."² Martyrerna har sedan dess blivit många, men vår tid räknar fler martyrer än någon annan period i kyrkans historia. Inför varje berättelse liknande James Foleys reagerar vi med avsky, avsmak och oro. Samtidigt som

¹ Luk 21:16.

² Apg 8:1.

vi varje gång det upprepas också behöver påminna oss Paulus fråga: "Vad kan då skilja oss från Kristi kärlek? Nöd eller ångest, förföljelse eller svält, nakenhet, fara eller svärd?" Liksom Jesu viktiga ord till sina vänner: "Låt er inte skrämmas av dem som kan döda kroppen men sedan inte kan göra mer."³ Ingen maktfullkomlig tyrann eller besinningslös terrorist *kan göra mer* än att döda kroppen!

Av denna visshet bars inte minst den unga kyrkans martyrer. Det var därför man kom att tala om martyrens dödsögonblick som dennes uppståndelse och därmed "himmelska födelsedag". Det var i sin död som martyren var ett vittne – ordet *martyrium* betyder vittnesbörd om något man sett. Vad var det martyren såg? Innan Stefanos blir stenad håller han ett långt försvarstal i form av en utläggning av Guds folks historia i Gamla testamentet. Det är inte detta tal i sig som gör att man vill döda honom, utan det han säger i avslutningen av talet: "Jag ser himlen öppen och Människosonen stå på Guds högra sida."⁴ När han sedan blir stenad talar han inte till dem som befinner sig omkring honom, utan till den han ser och går till mötes. Samuel Rubenson, Johannesakademins preses, kommenterar: "Martyren går till ett möte, han vittnar om det han ser öppna sig, det mål mot vilket han är på väg, uppståndelsens faktum."⁵

Rötterna till den kristna martyrhistorien och till varför ordet vittne blev ett ord för den som dör för sin tro, finner vi, menar Samuel Rubenson, i profeten Jesajas vision om den kommande domen, om gudsfolkets upprättelse och en ny himmel och en ny jord. Det är från denna syn Paulus hämtar orden som han citerar i inledningen av Första Korinthierbrevet: *vad inget öga sett och inget öra hört*.⁶ Just dessa ord citerar en av de tidiga martyrerna, Polykarpos, i sin dödsstund. Jesaja beskriver i några scener hur Gud kallar samman folken och ber dem vittna.⁷ Vad vittnar de om? Guds frälsande gärningar, upprättelsen av den fallna skapelsen och nya himlar och en ny jord. Det är inför Guds tron som martyrerna står och vittnar. Som Karpos av Pergamon säger när han spikats fast vid pålen: "Jag såg Guds härlighet och blev glad." Martyren har redan, med ett annat ord från Paulus, "flyttat bort från kroppen, hem till Herren".⁸ I sin död är denne ett vittne om uppståndelsens verklighet, om de levandes skara som han är på väg att ansluta sig till, och i vilken han tas emot i det ögonblick när kroppen dödas. I martyrens fall är det själva döden som är vittnesmålet. Och här framträder Kristuslikheten – det som skänker varje vittnesbörd dess autenticitet – som klarast: *i en död som hans*.⁹

Därmed handlar martyriet och martyrhistorien inte bara om det förflutna eller om dem som är långt borta och vars öden griper oss. Det handlar om oss själva. Martyren blir, mot sin vilja, ett tecken genom sin död. Det som martyren vittnar om är en verklighet som vi alla är kallade att vittna om och bereda oss för. Det eviga livet och kroppens uppståndelse. En verklighet som vi här endast har tillgång till genom tron. "I världen får ni lida", säger Jesus, väl medveten om att vi – hans lärjungar – inte är befriade från fruktan inför det okända och farofyllda, inför lidandet och döden. Därför tillägger han: "men var inte oroliga, jag har besekrat världen."¹⁰

³ Luk 12:4.

⁴ Apg 7:56

⁵ Enkelhetens mysterium, Pilgrim 4/1999.

⁶ 1 Kor 2:9.

⁷ Jes 41:1, 21, 43:8.

⁸ 2 Kor 5:6-8.

⁹ Fil 3:10.

¹⁰ Joh 16:33.

*

Inför de flyendes och förföljdas utsatthet, inte minst i Irak och Syrien just nu, men också på många andra håll i världen, plågas vi av känslan av maktlöshet. Visst kan vi bidra i insamlingar som görs, men vad mer? Här kan tidebönen på ett påtagligt sätt göra oss delaktiga i våra bröders och systrars nöd. Plötsligt får psaltarpsalmer som vi ibland kan tycka att vi har svårt att identifiera oss med eller förstå värdet av, en förnyad realism och konkretion. De ger oss påtagligt känslan av att vi ber tillsammans med dem som just nu har det som svårast. Med Psaltarens ord ber vi *för* dem – och vi ber *åt* dem.

För de förtvivlade i norra Syrien ber vi i torsdagens laudes: *Må Herren svara dig på nödens dag, må Jakobs Guds namn bli ditt värn.* (Ps 20)

Med de fördrivna från Mosul säger vi: *Bevara mig för fällorna de lägger ut, för ogärningsmännens snaror* (Ps 141) ... *Till dig, Herre, ropar jag. Min klippa, var inte stum!* (Ps 28) ... *Göm mig i dina vingars skugga för de gudlösa som ansätter mig, mina dödsfiender som omringar mig* (Ps 17).

I vespern för vi de utmattade barnens talan inför Gud: *Se på mig, svara mig, Herre, min Gud! Ge ny glans åt mina ögon, låt mig inte somna in i döden.* (Ps 13)

Med dem som blivit ensamma kvar i byar och områden behärskade av terror, säger vi i vår bön: *Hjälp, Herre, de fromma är borta, det finns inga trofasta människor kvar.* (Ps 12)

Med de misströstande som tagit sin tillflykt till berg och öknar, och som tycker sig ropa förgäves, ropar också vi: *Varför stöter du bort mig, Herre, varför döljer du ditt ansikte.* (Ps 22)

När vi i tisdagens completorium ber med orden i psalm 143, lånar vi vår röst åt alla som just nu är hemlösa på Nineveslätten och på andra håll: *Herre, skynda att svara mig, jag orkar inte mer. Dölj inte ditt ansikte för mig, då blir jag lik dem som lagts i graven.*

Vi ber att våra trossyskon som är på väg att ge upp hoppet ska få den hjälp som gör att de till sist kan vittna och säga: *Han räddade mig från mäktiga fiender, från motståndare som var starkare än jag.* (Ps 18)

I torsdagens vesper ber vi att de ska få nåd att säga i sin bön: *Han gömmer mig i sin hydda på olyckans dag.* (Ps 27)

Detta är bara några exempel ur den gångna veckans tideböner på hur bedjandet av Psaltaren öppnar en djupt meningsfull dimension i bönen: identifikationen med hela Kristi kropp, ja med hela mänskligheten. Vad innebär det att sörja med dem som sörjer och gråta med dem som gråter? Bönen ger oss påtagliga och verksamma redskap att göra det. Det finns inga ord i Psaltaren som inte någon del av Kristi kropp just i detta ögonblick kan ta i sin mun därför att hon har det just så som orden beskriver. Och därmed finns ingen enda psaltarpsalm där vi inte hör Kristi röst, hans egen klagan och förtvivlan. Som när vi i fredagens completorium varje vecka upprepar orden i den tjuogoandra psalmen: *Herre, min Gud, om dagen ropar jag på hjälp, om natten stiger mitt klagoskri till dig ... mitt liv är fyllt av elände, jag står vid dödsrikets rand ... mitt lidande gör blicken skum... mina förtrogna tar du ifrån mig.*

*

Psalmerna och profeterna är viktiga följeslagare på väg mot en tro som är fast grundad, och mot den slutliga uppenbarelse vi möter i evangelierna. Israels Gud och Jesu Kristi Fader, är samma Gud.

Vem är denne Gud? På vilket sätt berörs han av människan, hennes misär och hennes lycka? Är Herren åskådare eller deltagare i förhållande till våra livsöden? Låter sig den Högste påverkas av det som sker här nere? Är Bibelns Gud en Gud med känslor? Vi måste ställa dessa frågor igen och igen. De är avgörande för den förståelse av Gud som kommer att forma vår tro och vägleda våra liv.

Genom profeterna och psalmerna förmedlas *kunskap* om Gud i ordets verkliga mening. En kunskap man inte kan läsa eller studera sig till, av ett annat slag än den som inhämtas på distans eller genom efterforskningar. En kunskap som förutsätter *kommunion*. I de redan citerade orden ur Första Korinthierbrevet talar Paulus om hur kunskapen om Gud skiljer sig från annan kunskap. Den rör något som "inget öga sett och inget öra hört och ingen människa anat", men som Gud har uppenbarat "genom Anden".¹¹ Här kan vi med aposteln slå fast en grundläggande sanning: utan den helige Ande finns ingen verklig kunskap om Gud. Ty med denna kunskap förhåller det sig annorlunda än med all annan kunskap: att känna Gud handlar snarare om att vara känd *av* Gud – och därigenom förvandlad. Som det heter i Galaterbrevet: "Men nu när ni känner Gud, eller rättare, när Gud känner er..."¹²

Kunskapen om Gud är därför mer att likna vid en *insikt*, ett seende inifrån som åtföljs av häpnad och förundran, och innebär ett avklädande av gamla föreställningar. Insikten låter oss inte bara se nuet i ljuset av det förflutna; vi ser nuet i ljuset av framtiden. Vi ser verkligheten som vi aldrig har sett den tidigare – och inte kommer att se den igen. Insikten drabbar oss i ett nu, den är ett kärlekens genombrott som skänker den klarsyn som möjliggör verklig urskillning. Ett samband Paulus sätter ord på när han förklarar hur och vad han ber om för oss: "Och min bön är att er kärlek ständigt skall växa och bli rik på insikt och urskillning så att ni kan avgöra vad som är väsentligt..."¹³ Jeremia profeterar om detta slag av kunskap: "De skall inte längre behöva undervisa varandra och säga: 'Lär känna Herren', ty de skall alla känna mig..."¹⁴

Den insikt som ger verklig kunskap är därför inte en *förklaring*, den är snarare ett ljus som skänker *förståelse*. Vi vill gärna ha förklaringar av Gud och föreställer oss att dessa ska hjälpa oss att tro. Men inga förklaringar i världen kan leda en människa till en levande tro. Förklaringarna blir enbart substitut för verklig förståelse, sådan som i profeternas fall är följderna av att de inte bara hör Guds röst – de är indragna i Guds hjärta, delaktiga i vad Abraham Heschel, den judiske teologen, kallar "Guds patos".

¹¹ 1 Kor 1:9-10.

¹² Gal 4:9.

¹³ Fil 1-9-10.

¹⁴ Jer 31:34.

*

Ingen fråga är mer grundläggande för den troende människan än *vem* och *hur*dan Gud är. "Vad har du för gudsbild?" frågar vi. Men våra så kallade gudsbilder bygger ofta på förklaringar och föreställningar som vi gör oss på ett intellektuellt plan. Att ha en bild av en vänskap är inte detsamma som att ha en vän eller att dela vänskapen med denne. Inte heller kan en vänskap göras rättvisa genom att vi försöker förklara vilka egenskaper vår vän har. På samma sätt kan en bild av eller föreställning om Gud lätt bli en ersättning för den verklighet som är Guds genomträngande närvaro. Om Gud finns och är verklig kan vi inte få någon förståelse av vem Gud är annat än genom att vi utsätter oss för Guds närvaro. En sak är viss: i umgänget med Psaltaren, liksom med profeterna i Israel, möter vi inte en *tänkt* Gud. De är intensivt medvetna om en *verklig* Gud. De radar inte upp idéer om Gud; de är drabbade av Guds närvaro. Det är denna erfarenhet som vår *lectio divina* vill leda oss till: mötet med Guds patos.

Psalmerna och profeterna är det närmaste vi kommer Gud in på livet före Kristus. Att be med Psaltarens ord är att lära känna psalmisternas Gud. Att läsa en profet som Jeremia, är att höra någon som inte talar om Guds egenskaper, men som är överväldigad och omskakad av Guds närvaro som vore den verkligare än allt annat. Genom profeterna och psalmerna lär vi känna en Gud vars reaktioner på människans handlande och världens händelser vittnar om någon som aldrig kan förbli oberörd av vad som sker i världen. Deras Gud är inte bara en Gud som styr världen i majestät och vishet, det är en Gud som älskar, som bekymrar sig om sin skapelse, som känner och vill bli känd av människan.

I den bibliska litteraturen tas människan på allvar. Vad hon gör och inte gör påverkar inte bara henne själv, det inverkar på Gud. Lika nödvändig som Gud är för människan, lika lite kan Gud bortse från människan. Hon är inte bara Guds avbild – hon är hans ögonsten. Som sådan är hon föremål för Guds aldrig sinande kärlek och omsorg. Detta är på samma gång en paradox och ett mysterium som vi aldrig kommer att upphöra att förundras över: Hur kan den Gud som skapat vintergatorna och tronar i upphöjt majestät, engageras så till den grad av vad en enda liten människa gör att han upprörs i djupet av sitt inre när hon bryter mot hans bud och gläds med myriader av änglar när hon omvänder sig? Det blir "större glädje i himlen", förkunnar Jesus, "över en enda syndare som omvänder sig än över nittionio rättfärdiga som inte behöver omvända sig".¹⁵ Profeterna sätter ord på denna förundran, hur den Evige Guden låter sig engageras av vad som utspelar sig i tiden.

*Så säger han som är hög och upphöjd,
han som tronar i evighet
och vars namn är heligt:
Jag tronar upphöjd och helig
men finns hos den modlöse och försagde.
Jag ger de försagda mod,
ger de modlösa kraft.¹⁶*

*

¹⁵ Luk 15:7.

¹⁶ Jes 57:15.

Avslutningsvis i mitt brev vid övergången till hösten, vill jag uttrycka några ord av tacksamhet över en av sommarens höjdpunkter i Bjärka-Säby, Ekumeniska Kommunitetens generalkapitel som hölls andra helgen i augusti. Uppslutningen var i år större än någon gång tidigare. I den avslutande festgudstjänsten, som av utrymmesskäl fick firas i Vist kyrka i Sturefors, var det 25 personer som i löftesgivningen inträdde i kommuniteten.

En av de saker jag personligen värdesätter högt i vår gemenskap är den stora *mångfalden*. Att få se människor i olika åldrar, från så olika bakgrund och kyrkliga traditioner, med så olika erfarenheter och perspektiv komma samman, ger en skymt av det rike där människor från alla folk och stammar ska sitta till bords i Guds framtid. Enhet får aldrig förväxlas med enhetlighet, vare sig i åsikter, utseende, beteende eller tal. Likriktning och konformitet tar död på den färgrikedom och brokighet som alltid hör livet till. Kyrkan måste vara en gemenskap där olikheten får plats, även om denna ibland också kan skava eftersom vår kunskap om varandra ännu är begränsad och inte fullkomlig som Guds kunskap om oss.

Så som vi delar samma mänskliga natur, och samma liv i Kristus genom dopet i vatten och ande, så är vi en mångfald av personer där var och en är unik. Vår unicitet är vår gåva till varandra, inget vi ska tona ner genom att försöka vara som den ene eller den andre. Det är något stort – och ett tecken – när en gemenskap alltmer förenas i ”en enda ande” och likväl bevarar sin brokighet. Låt oss alltid bevara öppenheten för denna mångfald – och be att vi bevaras i honom som är dess hemlighet! Just det vi bekänner varje gång eukaristin firas: *Så är vi fast många, en enda kropp ty alla får vi del av ett och samma bröd.*

När vi nu blickar mot tidig höst, ser jag fram emot att möta åtskilliga av er i samband med tidskriften Pilgrims 20-årsjubileum som firas med en heldag på Bjärka-Säby söndagen den 14 september. En vecka senare är vi ett 25-tal personer som reser till Bose i norra Italien, och ytterligare en månad senare går höstmötet av stapeln. Men till detta får vi anledning att återkomma. Håll även utkik i vårt kalendarium efter de retreator och resor, möten och samlingar vi anordnar under det närmaste halvåret.

Må så Guds frid som är mer värd än allt vi tänker, bevara våra hjärtan och våra tankar i Kristus Jesus, och må välsignelse från Gud, den allsmäktige, Fadern och Sonen och den helige Ande, komma över oss och förbli hos oss alltid!

Er i Kristus förbundne,

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'T. K. H.' or similar, written in a cursive style.